

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Явор Димов Генов, Институт за изследване на изкуствата, БАН
за дисертационния труд на Мила Наумова – Рушакес
„Словото и музиката на Филип Николай (1556 – 1608) и хоралната традиция“
към НМА „проф. Панчо Владгеров“, Теоретико-композиторски и диригентски факултет,
Катедра „История на музиката и етномузикология“
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по направление 8.3.
„Музикално и танцово изкуство”

Дисертацията на Мила Наумова (представена за становище с текст – изложение на разработката, автореферат и приложение с нотни примери) е музикологично изследване върху дял от лутеранския певчески корпус от втората половина на XVI век, който заляга в канавата на редица последващи композиции от Европейската *musica sacra* от XVII-то до XX-то столетие включително. По-конкретно, проучването е съсредоточено върху химнографското и особено върху музикалното творчество на протестантския теолог от късния XVI век Филип Николай.

Темите, посветени на музикално-исторически пластове, предшестващи епохата на класицизма по начало рядко се засягат у нас. Конкретни проблеми върху ранната музика се разработват най-вече поради персоналния интерес на тесен кръг изследователи към тази култура. Предлаганата тема от Мила Наумова по своите поставени намерения е новост освен за българската, но изобщо за музикологичната литература. Тя дава основание да разкрие важни и недобре познати персоналии, исторически процеси, духовни традиции и певчески репертоари, които значително надхвърлят рамките на граничния период между XVI и XVII век – времето, в което работи самия Николай. По-точно авторката си поставя нелеката задача да освети онази „червена нишка“, или поне един конкретен фрагмент от нея, която преминава от най-ранните монодийни пластове през монументалните полифонични конструкции, отвеждащи ни през Възраждането и *prima* и *seconda prattica* към т. нар. Ново време до епохата на Модернизма през XX век, и която независимо от всички стилови и формални трансформации носи неизменността на специфичния мисловен и духовен силует, разпознаван като Европейски и Християнски.

За осъществяване на набелязаното, Мила Наумова по неизбежност надхвърля обсега на музикалната наука, за да засегне сфери от общата история, теологията, езикознанието. Тя въвлича в своя изследователски „арсенал“ следните методи (по Наумова): „биографичният метод е осъществен на фона на анализ на историческия контекст“, „етномузикологически,

компаративни и филологически методи“, а особено важна и любопитна е аналитичната работа върху полифоничните конструкции и фигурите на музикалната словесност.

Дисертационният труд съдържа озаглавените от авторката „въведение към темата“, „исторически увод“ и „в търсене на нова музикална доктрина“, които взети заедно изпълняват въвеждаща роля към разработката, три основни глави, заключение, приноси и библиография. Изложението от 284 стр. е съпътствано от отделно 94 страници нотни приложения на въвличените в научен оборот музикални произведения.

Трите глави на текста са насочени съответно към биографичните сведения за Филип Николай, хипотезите относно произхода и авторството на неговото песенно наследство, както и към съдбата на тези песни през следващите столетия, и вплитането им в композиторското творчество на не един по-късен автор. Във всяко от трите направления на своето изследване Мила Наумова изгражда многопосочни разклонения към съпътстващи сфери и явления, без обаче да се наруши зададения тематичен фокус. Самите централни теми на всяка от главите „обрастват“ с ценна и детайлна допълнителна информация. Първа глава например значително разширява чисто биографичния си обсег за обрисуване на историческата фигура на Николай, за да засегне проблема за пиетизма в Християнството, който в съчетание с двете коментирани теологични съчинения на Николай – *Сакрална хронология* и *Предсказания за деня на Страшния съд*, задава необходимия контекст на николаевите духовни възгледи.

Втора глава, която в известен смисъл е централна за изследването, е фокусирана върху песенното творчество, приписвано на Николай. Тук Мила Наумова показва своята прецизност по отношение на ползваните източници и литература, като коректно излага съществуващите хипотези относно появата и произхода на николаевите песни. Тя избира за основа на нейните наблюдения книгата на Лудвиг Курце (1859), в която се съобщава за пет песни, приписвани на Николай (по сведенията на Наумова). Още в самото начало на коментарите по този проблем авторката специално уговаря условността на понятието „композитор“ в разглеждания контекст и уточнява базовата роля на техниките *пародия* и *контрафакта* при съставянето на проучвания репертоар. Тези техники, впрочем, са залегнали изобщо в основата на компилиране на музиката за новосформираната лутеранска църква през XVI век, където грегориански напеви или народни и/или популярни светски интонации се вплитат в новия хорален корпус (понякога напълно обмислено и преднамерено). На пръв поглед ясната констатация за използване на съществуващ музикален материал при компилирането на лутеранските хорали далеч не е достатъчна за да се обозре генезиса на дадена духовна песен. Тук фигурата на изследователя се изправя през непростата задача за „разплитане“ на всички възможни „нишки“ и проследяване на техния път до компилирането им в нова музика, което от своя страна понякога води до напълно

противоположни научни позиции. Именно върху това пада главният изследователски фокус на авторката в тази част. Избраните песни тя подлага на различни по тип „срезове“, за да обхване трансформациите на конкретен интонационен фонд от майстерзанга, лютневите интабулации до възплъщението им в *musica sacra*, и да заяви своята лична позиция.

Ако фигурата, песните и поетиката на Николай се приемат за централни и по времевата ска̀ла в изследването на Мила Наумова, тази втора глава проучва и изяснява пътя на музикалните (и текстови) структури, които отвеждат до Николай и се използват от самия него.

Следващата трета глава се заема със задачата да проследи пътя на николаевите песни, вплетени в композиторското творчество на автори от XVII до XX век. Тя е собствено музикологическата част от труда. В нея Мила Наумова показва прекрасно познаване и боравене с правилата, техниките и формите на полифоничното писмо, а заедно с това осмисляне на музикалните сегменти в системата на тяхната „словесност“, реторическа и символична натовареност. Разбира се, подходът към осъзнаване на музикалните понятия *фигура* и *формула* като единици, които обединяват и организират тонови последования според определена идейна и съдържателна основа е добре познат в контекста на Западната полифонична традиция посредством разработките на проф. Нева Кръстева. Анализите на Мила Наумова говорят за убеденото му възприемане и прилагане, което по чудесен начин става видно при работата ѝ с музиката на майсторите от Барока Пахелбел, Кунау, Кауфман, Букстехуде и Й. С. Бах, но и при по-късните проучвания от нея автори, базирана върху хоралите на Николай.

През последните няколко десетилетия музикалният историцизъм освен на теоретично, но и на изпълнителско равнище преживява изключителен разцвет. Ранното музикално наследство отдавна има свое собствено битие в културния живот на света от късния XX и XXI век, а проблемите на това наследство се намират в самостоятелни сфери, понякога осъзнато дистанцирани от онези по-късни периоди, които носят тежестта на определението „класически“. Изследването на Мила Наумова от една страна ни убеждава в задълбоченото познаване и боравене с различни прояви на ранното изкуство – контрапункт, музикална реторика, стилистични особености, диминуционни похвати, но от друга „движението“ ѝ в музиката, доближаваща се до нашето съвремие е не по-малко свободно. Значимо достойнство на нейната работа, по мое мнение, е успешното полагане на двата големи исторически „полюса“ на Европейската култура (условно разделени от края на Барока и смъртта на Бах и Хендел) не като противоречащи си сили, а в причинно-следствена зависимост. В този смисъл трябва да се подчертае особено удачният избор на изследователски обект, който сякаш сам насочва към един подобен подход.

За детайлното и обширното си изложение Мила Наумова стъпва на внушителен списък от научни, богословски, музикални и др. заглавия, основната част от които (над 160) на латиница и около 17 на български език. Авторефератът резюмира с точност съдържанието на дисертационния текст. Етапи от осъществяване на изследването се апробират в три статии за *Алманах на Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“* и два доклада за *„Докторантски четения на Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“* през периода 2015 – 2018 г.

Тук бих искал да си позволя няколко препоръки към докторантката, които засягат най-вече структурната страна на нейната дисертация и не омаловажават значителните ѝ достижения. Считаю, че в уводната част е нужно да бъде обговорено извършеното в научното пространство по подобни на формулираната теми, с което би се очертала базата на дисертацията, но и би се дала ясна отправна точка на читателя за предстоящото в текста. В този смисъл намирам, че би било от полза целите и задачите на изследването да бъдат покатегорично формулирани, което се отнася и за извеждането на достигнатите безспорни приносни резултати. Поради това уговарянето на използваната методология и подходи, изложени сред частта с приносите в края на текста, по мое мнение би трябвало да намерят място в уводната част. Така читателят ще разполага с всички подготвителни сведения, преди да пристъпи към същинската материя на проучването.

В заключение: трудът на Мила Наумова е завършено теоретично изследване, което би намерило свое самостоятелно място в научната литература с актуалността и високите си музиколожки качества. Фиксирана върху фигурата на Филип Николай, в действителност темата не е застинала в конкретен исторически период, а повежда читателя по един дълъг и сложен път, чиято неизменност е предопределена от конкретна мелодическа и сакрална формулност. Убеден съм, че работата на Мила Наумова ще резонира с търсенията и любопитството на аудитория с разностранни интереси от културния и духовен свят на Европейския човек.

На база на всичко казано до тук, препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Мила Наумова научно-образователната степен *доктор* по направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“ за дисертационния ѝ труд „Словото и музиката на Филип Николай (1556 – 1608) и хоралната традиция“ .

1. VIII. 2019 г.

София

доц. д-р Явор Генев

